

Tyine Esko

Tyine Esko (s. 7.5.1920 Toholammilla, k. 28.12.2011 Kokkolassa) oli itseoppinut taiteilija, jonka maalaukset syntyivät voimakkaasta sisäisestä ilmaisun ja sanomisen tarpeesta. Hän jalosti omat kokemukseensa taiteeksi. Tyine Eskolla oli oma, persoonallinen tyylinsä. Häntä voi luonnehtia ”puhtaan sydämen maalariksi”, joka maalasi spontaanisti ja laskelmoimatta sen mitä tuntee. Tyine Eskon mukaan taide syntyi mielikuvituksesta ja tunteesta, mutta pelkkä herkkyys ei riittänyt; tarvittiin sanoma. Taide-teos voi olla aito vasta sitten, kun se on tekijälleen tosi. Tyine Esko halusi puhutella ihmisiä maalauksillaan.

Tyine Eskon isänpuoleiset sukujuuret olivat Saarijärvellä, jossa hänen isänsä, suutari Yrjö Rutanen, myöhemmin Hautakoski, syntyi. Yrjö muutti 1900-luvun alussa Toholammin Härkänevalle. Yrjön veli, Matti Rutanen, jäi asumaan Saarijärvelle ja teki myöhemmin Maapallopatsaan Mahlulle. Yrjö avioitui Ullavalta kotoisin olevan Hildan kanssa. Heille syntyi kuusi lasta, joista kolmantena Tyine Maria vuonna 1920.

Tyinen lapsuus oli köyhä ja hän joutui lähtemään usein kerjuulle. Lapsuudenkokemuksistaan hän on maalannut muun muassa teoksen ”Kerjäläisenä”. Maalauksessa Tyine seisoo pirtin ovella, talon emännällä on kädessään leipä – elämän vertauskuva. Maalauksessa on harras tunnelma. ”Minun lapsuudessani leipä oli pyhä. Kylvö siunattiin ja kun se saatiin oraalle, pyydettiin, että halla ei sitä veisi”, Tyine Esko on kertonut.

Äidin kuoltua Tyine Maria joutui 11-vuotiaana lähtemään maailmalle – ensin tädin luokse Kannukseen paimeneksi ja aputytöksi ja vuonna 1936 Kokkolaan, jossa hän pääsi Hagströmille töihin. Myöhemmin hän avioitui ja perheeseen syntyi neljä lasta. Miehen sairastuttua Tyine Esko joutui elättämään perheensä. Hän ansaitsi elantonsa mm. siivoojana rakennuksilla ja iltaisin tehdashalleissa.

Tyine Esko huomasi aina kauneuden ympärillään. Hän ompeli vaatteet lapsilleen ja koristeli ne usein kukkakirjailuin. Hän ihaili kädentaitoja ja kauniita vanhoja rakennuksia. Jäätyään 52-vuotiaana sairaseläkkeelle hän alkoi maalata kaikkea sitä, mitä oli vuosien varrella kokenut. Hän aloitti maalamalla apilankukkia ja ikuistamalla vanhoja purku-uhan alaisia taloja, joita ei siihen aikaan juurikaan

arvostettu. Maalaaminen tuotti suurta iloa ja antoi voimia. Maalauksillaan Tyyne Esko myös protestoi rakennusten purkamista ja niiden tilalle tulevia uusia talorumuluksia vastaan. Protestimaalauksista kehittyi myöhemmin yksi keskeinen aihepiiri. Tyyne Esko oli aina ajattelija ja tarkkailija. Hän näki ja usein itse koki yhteiskunnassa ilmenevät vääryydet ja maalasi ne kuviksi. Tyyne Eskon mukaan maalaus on taidetta silloin, kun sillä on sanoma ihmisille ja yhteiskunnalle; taiteilija voi oman taiteensa kautta vaikuttaa ympärillään tapahtuviin asioihin.

Tyyne Esko koki, ettei hänen teoksiaan arvostettu Kokkolassa. Myös näiden kokemusten pohjalta syntyi sarja protestimaalauksia, joissa Kokkolan virkamiehet ja kulttuuribyrokraatit saivat maistaa siveltimestä. Protestimaalauksissaan Tyyne Esko on pienen ihmisen asialla riistäjiä ja vääryyden tekijöitä vastaan. Niissä sivalletaan terävällä huumorilla poliitikkoja, sieluttomia byrokraatteja ja omahyväisiä porvareita. Kaj Kalin on verrannut Tyyne Eskon maalauksia keskiajalla markkinoilla myytyihin kuviin, jotka on tarkoitettu kansalle opiksi, huviksi ja varoitukseksi (Helsingin Sanomat 2.10.1986). Niissä on hirtehistä symboliikkaa ja burleskia huumoria. Tyyne Esko maalasi aikamme sosiaalista todellisuutta sellaisena kuin hän sen näki. Useimpiin protestitauluihinsa Tyyne Esko maalasi itsensä valkohuivisena mummona pieni mustavalkoinen Sami-koira vierellään ikään kuin alleviivaten sitä, että hän on kuvannut totuuden – sen mitä on itse kokenut ja havainnut.

Tyyne Esko liitti protestimaalauksiinsa usein lauseen Raamatusta. Taiteilija tähdensi, että Jumala näkee vähäosaisten hädän. Hänellä oli voimakas usko ja luottamus Jumalaan: ”Minä tiedän lunastajani elävän ja viimeisenä hän on seisova multain päällä.” Protestimaalauksissaan Tyyne Esko oli piikki pelureiden lihassa. Taiteilija maalasi Nils Ferlinin runon innoittamana itsestään sarjan omakuvia, joissa hän kuvasi itsensä takajaloilleen nousseena siilinä sivellin kypälässään.

Tyyne Eskolla oli myös tunteellinen ja haavoittuva puolensa, avoin luonnolle ja runoudelle. Runot olivat Tyyne Eskolle tie alitajunnan salaperäisiin kerrostumiin, ja runojen pohjalta syntyi lukuisia maalauksia. Erityisesti Dan Anderssonin ja Nils Ferlinin runot puhuttelivat taiteilijaa. Tyyne Eskon mukaan hyvä runosanoma oli itkettävä moneen kertaan ja elettävä. Dan Anderssonista Tyyne Esko löysi sukulaissielun: ”Me olemme perusvireeltämme niin samanlaiset. Emme tavoittele aineellisia arvoja, ihminen sinänsä on meille tärkeä. Omaisuutemme mahtuu yhteen nyyttiin ja sen nyytin voi koska tahansa ottaa naulasta ja lähteä pois... Mutta rakkautemme luontoon, aitoihin kansanihmisiin ja taruihin ei katoa, se säilyy. Dan on minulle enemmän kuin runoilija, hän on ikään kuin veli vaikeuksissa, turva niissä elämäntilanteissa, joiden läpi olen kulkenut.”

Tom Sandqvist on verrannut Tyyne Eskon teoksia Hugo Simbergin taiteeseen (Hufvudstadsbladet 3.9.1977): ”Eskon taide lähenee jollakin mystisellä tavalla Hugo Simbergin väsynyttä ja hyvin yksinkertaista naivismia, taidetta joka ulottuu syvälle alkuperäiseen tietoisuuteemme, symbolistista taidetta, joka onnistuu ilmaisemaan jotain ihmisen totaalisesta yksinäisyydestä ja alttiina olosta elämässä.”

Teksti

Merja Ylioja (Tyyne Eskon näyttely ”Verirusujen tie” Saarijärven museossa 13.6.–14.9.2003, näyttelyluettelon tekstistä)

